

ВПЛИВ ІЗАТІЗОНУ І НАНОСРІБЛА НА ВМІСТ ФОТОСИНТЕТИЧНИХ ПІГМЕНТІВ У ВІВСА СОРТУ НЕЗЛАМНИЙ В ПЕРШОМУ ТА ДРУГОМУ ПОКОЛІННЯХ ПІСЛЯ ОБРОБКИ

В умовах техногенного забруднення довкілля та значних змін клімату рослини зазнають дії комплексу стресорів, які значно знижують їх життєздатність, ослаблюють імунітет і разом із фітопатогенами призводять до значного зниження врожайності. Тому однією з найважливіших проблем сьогодення є пошук нових препаратів, здатних поліпшувати адаптаційний потенціал рослин, забезпечуючи таким чином належний рівень їх продуктивності. В цьому зв'язку заслуговують на увагу Ізатізон [1] та наносрібло SS1000 [2]. Ізатізон – препарат із відомою протівірусною, імуномодулюючою та протипухлинною дією, дослідженою на тваринних об'єктах [1]. Попередні дослідження виявили широкий спектр біологічної дії Ізатізону також на рослинах, зокрема його здатність пригнічувати вірусні інфекції та сприяти підвищенню врожайності рослин [3, 4]. Для препаратів наносрібла, яке є добрим антисептиком і набуло широкого застосування в медицині та різноманітних галузях промисловості, притаманний широкий спектр біологічної дії, який залежить як від концентрації, розмірів та форми його часточок, їх поверхневого заряду, сольватації, так і від стану організму та біомолекул, які стають його мішенями [5]. Механізм дії наносрібла пов'язаний із йонами Ag^+ , які вивільняються з часточок наносрібла в тканини і є індукторами оксидативного стресу [5], який, залежно від його рівня, може як стимулювати адаптаційні явища, так і слугувати знаряддям деструктивних процесів. На рослинних об'єктах вплив наносрібла досліджувався як на фізіологічному, так і на молекулярному рівнях [6, 7]. Показана можливість стимулювання росту, розвитку, накопичення біомаси [8]. У попередній нашій роботі [4] повідомлялося про здатність Ізатізону та SS1000 стимулювати ріст і підвищувати врожай зерна у вівса.

Функція фотосинтезу є центральною в житті рослин, від неї залежать ростові, адаптаційні процеси та продуктивність рослин. Важливою характеристикою фотосинтетичного апарата є рівень вмісту фотосинтетичних пігментів та співвідношень між ними. Вплив Ізатізону та SS1000 на фотосинтез вівса раніше не вивчався, тому мета нашого дослідження – вивчити вплив **Ізатізону (Iz)**, його похідного **Ізатітонію (It; Iz+етоній)**, **наносрібла (S)** та **комплексів Iz+S, It+S** на вміст фотосинтетичних пігментів у листках одного з перспективних сортів вівса на початку формування волотей упродовж 2-х поколінь після обробки.

Матеріали і методи

Ізатізон (діюча речовина – N-метил β-тіосемікарбазон, марборан; розчинники – ДМСО та ПЕГ 400) був розроблений А.І. Потопальським та Л.В. Лозюк [1]; препарат наносрібла SS1000 – в Інституті надтвердих матеріалів ім. М.В. Бакуля [2] і люб'язно наданий нам. Для досліджень обрано високоврожайний, стійкий до вилягання сорт вівса Незламний, отриманий А.І. Потопальським за допомогою екзогенних нуклеїнових кислот згідно з розробленою ним технологією [9]. Водними розчинами препаратів діяли на насіння, рослини вирощували на невеликих ділянках у відкритому ґрунті.

Вміст хлорофілів a (C_a) та b (C_b), сумарний вміст хлорофілів (C_{a+b}), каротиноїдів (C_{car}) та величини співвідношення $C_a:C_b$, $C_{a+b}:C_{car}$ визначали в листках одного віку на початку викидання волотей; у кожному з варіантів рівномірно по всій площі ділянок відбирали по 12 рослин, кожне визначення здійснювали в 2–3 повторях. Вміст хлорофілів та каротиноїдів здійснювали спектрофотометричним методом, деталі якого наведені нами раніше [9]. Пігменти виділяли на холді 80 % ацетоном кваліфікації «екстра чистий»

фірми Merck, спектри поглинання їх екстрактів реєстрували за допомогою спектрофотометра BioMate 5 (Thermo Scientific), вміст хлорофілів (мг/г тканини листка) визначали за формулами Вернона, каротиноїдів – Веттштейна [9].

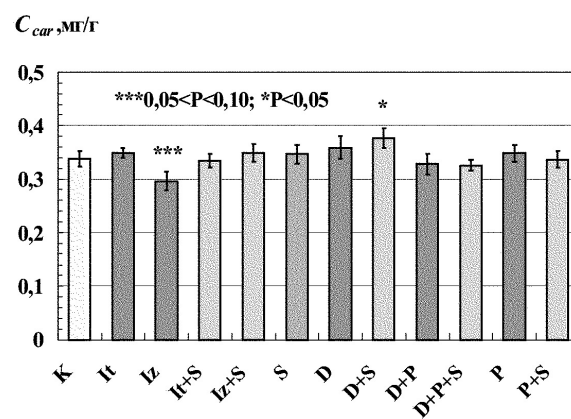
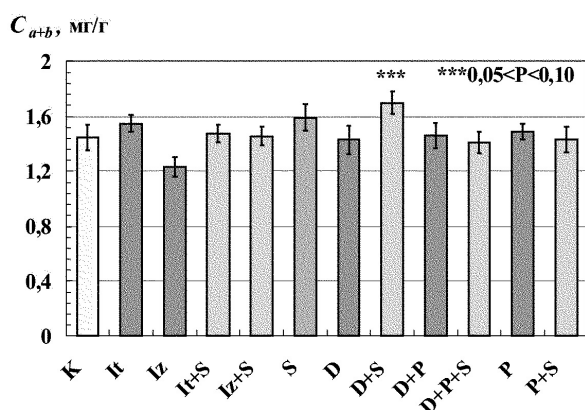
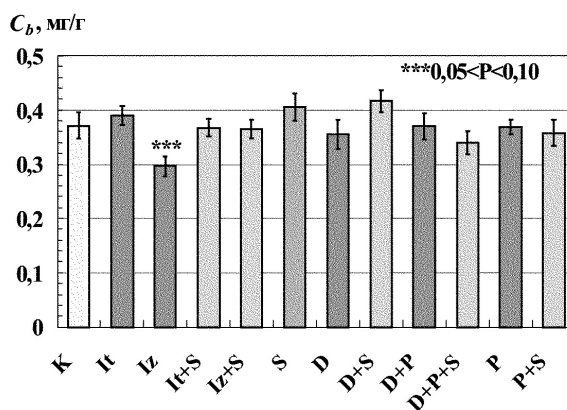
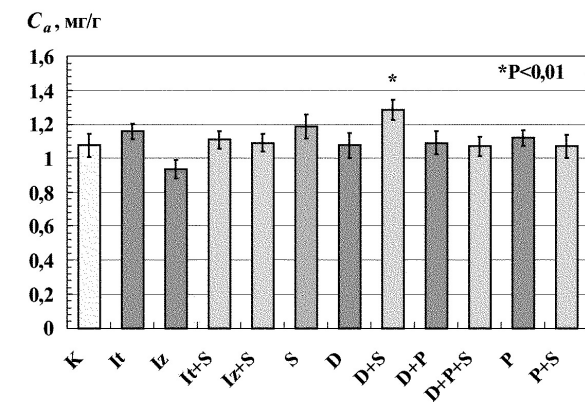
Результати та обговорення

1. Вплив Ізатізону та наносрібла на вміст хлорофілів та каротиноїдів у листках вівса в першому поколінні після обробки.

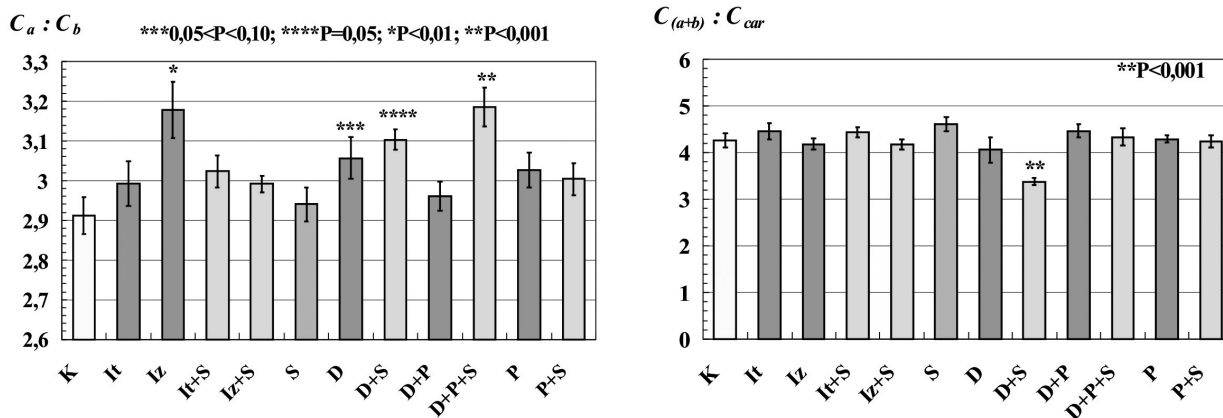
Дослідженнями вмісту пігментів фотосинтезу в листках вівса на початку формування волотей виявлено збільшення C_a (на 15,9 %; $P < 0,02$) за дії **S+D** (**D** – розчинник ДМСО, що входить до складу **Iz**). Варто зазначити, що хлорофіл *a* є основним компонентом реакційних центрів (РЦ), хлорофіл *b* – світлозбиральних комплексів (СЗК), тому зміни рівня та співвідношень їх вмісту можуть бути свідченням адаптаційних перебудов у фотосистемах, індукованих препаратами.

Збільшення частки хл *a* (величини $C_a:C_b$) в пулі хлорофілів виявлено під час застосування **Iz** (на 9,2 %, $P < 0,001$); **S+D+P** (**P** – ПЕГ 400; на 9,4 %, $P < 0,01$) та комплексу **S+D** (на 6,6 %, $P = 0,05$; рис. 2). За обробки насіння вівса **S+D** спостерігали також збільшення вмісту (на 11,3 %; $P < 0,05$; рис. 1) та частки каротиноїдів у пулі фотосинтетичних пігментів (на 20,7 %; $P < 0,001$; рис. 2).

Отже, в 1-му поколінні для **S+D** виявлено збільшення вмісту хлорофілу *a* на 19,4 % ($P < 0,01$) та каротиноїдів на 11,3 % ($P < 0,05$); для **Iz**, **S+D** та **S+D+P** – збільшення частки хлорофілу *a* на 9,2; 6,6 та 9,4 % ($P < 0,01$; $P = 0,05$ та $P < 0,001$). Збільшення частки хлорофілу *a* у ході застосування Ізатізону може бути свідченням інтенсивнішого фотосинтезу в таких рослинах і сприяти інтенсифікації ростових процесів та підвищенню врожаю зерна з волоті, про що повідомлялося раніше [4].

Рис. 1. Вміст хлорофілів та каротиноїдів у листках вівса Незламний на стадії викидання волотей; 1 покоління після обробок його насіння препаратами Ізатізону, Ізатігонію, розчинниками, що є складниками Ізатізону (ДМСО та ПЕГ 400), наносрібла SS1000 та їх комплексами. По осі x – варіанти досліду; K – контроль, Iz – Ізатізон, It – Ізатігоній, S – наносрібло SS1000, D – ДМСО, P – ПЕГ 400

Рис. 2. Співвідношення вмісту хлорофілів *a* та *b* ($C_a:C_b$) та хлорофілів і каротиноїдів ($C_{a+b}:C_{car}$) у листках вівса Незламний на стадії викидання волотей; 1 покоління після обробки його насіння препаратами Ізатізону, Ізатітонію, розчинниками, що є складниками Ізатізону (ДМСО та ПЕГ 400), наносрібла SS1000 та їх комплексами. Розшифрування варіантів досліду – як у підписі до рис. 1

2. Вплив Ізатізону та наносрібла на вміст хлорофілів та каротиноїдів у листках вівса в другому поколінні після обробки.

У 2-му поколінні, на відміну від 1-го, виявлено зменшення C_a у варіантах **D**; **D+P**; **P** та **D+P+S** (на 11,3–15,9 %; $P<0,05$; $P<0,001$); C_b – у варіантах **D**; **D+P**; **D+S**; **P** та **D+P+S** (на 10,6 – 18,0 %; $P<0,05$; $P<0,01$; $P<0,001$) і C_{a+b} – у варіантах **D**; **D+P**; **P** та **D+P+S** (на 12,2 – 15,1 %; $P<0,01$; рис. 3). Сумарний вміст каротиноїдів у рослин вівса 2-го покоління знижувався у варіантах **P**; **D+P+S** (на 10,0 та 12,5 %; $P<0,05$; рис. 3); в той час як у 1-му поколінні було виявлено тенденцію до зниження C_{car} за дії **Iz** та достовірне збільшення – за умови застосування **D+S** ($P<0,001$; рис. 1).

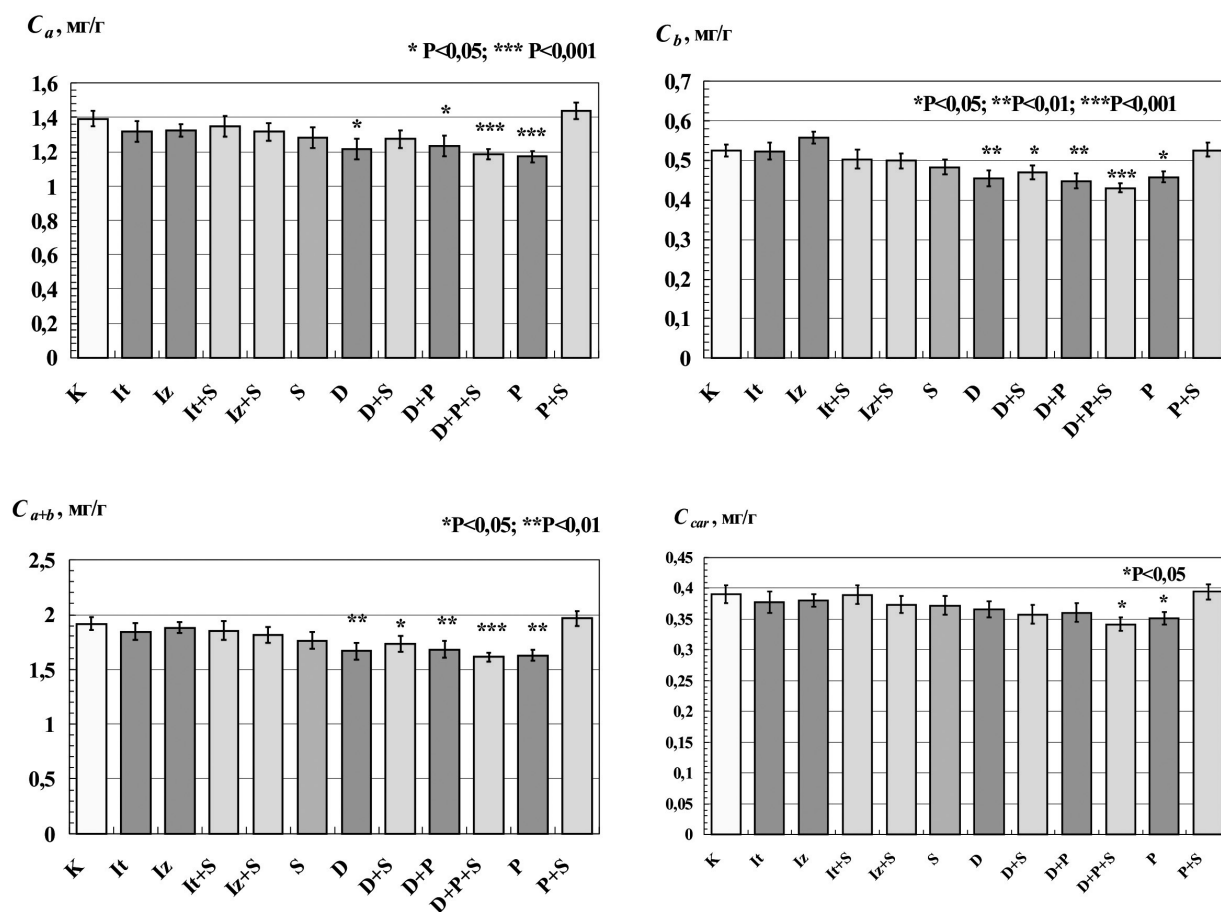
Особливої уваги заслуговують зміни величини $C_a:C_b$ у рослин 2-го покоління – збільшення частки хл *b* за дії **Iz** (на 10,1 %; $P<0,001$; рис. 4) та **P** (на 3,5 %; $P<0,05$) і збільшення частки хл *a* – у варіантах **D+P**; **P+S**; **D+P+S** (на 3,4–3,9 %; $P<0,01$), на відміну від 1-го покоління, де спостерігали збільшення частки хл *a* у варіантах **Iz**; **D+S**; **D+P+S** та тенденцію до збільшення – за дії **D** (рис. 2). Величина $C_{a+b} : C_{car}$ у 2-му поколінні вівса варіювала в межах контролю (рис. 4), в той час як у 1-му поколінні збільшувалася частка каротиноїдів у варіанті **D+S** ($P<0,001$; рис. 2).

Загалом у 2-му поколінні, на відміну від 1-го, спостерігали зниження вмісту обох хлорофілів у варіантах, де для обробки насіння було застосовано один із розчинників або їх композицію; за додавання наносрібла до ДМСО та ПЕГ400 C_a не знижувався; також C_b та C_{car} – у разі застосування

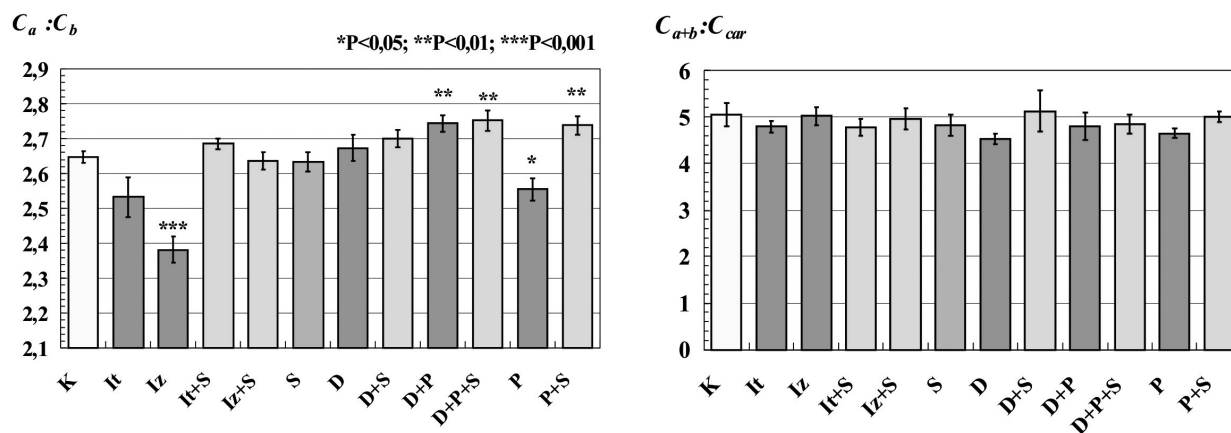
ПЕГ400 разом із наносріблом. Рослинам 2-го покоління, на відміну від 1-го, було притаманне збільшення частки як хл *a*, так і хл *b*.

Здатність впливати на вміст фотосинтетичних пігментів у листках вівса виявилася притаманною Ізатізону і його складникам ДМСО та ПЕГ 400; SS1000 впливало на деякі характеристики пулу пігментів тільки в комплексі із зазначеними розчинниками, для яких також властиво впливати на перебіг клітинних процесів, трансдукцію сигналів від стресорів, ріст, диференціацію, старіння. Зокрема, ПЕГ є індуктором осмотичного стресу та експресії генів, пов'язаних із епігенетичними явищами [10, 11]. Для ДМСО відомий дуже широкий спектр біологічної дії, зумовлений його здатністю взаємодіяти з багатьма біологічно активними молекулами, в тому числі з білками та ліпідами клітинних мембран, впливаючи на передачу сигналів від рецепторів [12].

Отже, досліджені препарати виявили здатність індукувати у вівса як зміни рівня вмісту пігментів, що входять до складу РЦ та СЗК фотосистем, так і зміни частки основних форм хлорофілу в пулі пігментів. Кожному з поколінь був притаманний свій спектр таких відмінностей, що може бути свідченням триваючих адаптаційних перебудов метаболізму під впливом Ізатізону та ДМСО і ПЕГ400, які входять до його складу, також є біологічно активними речовинами [10–12] і в нашому випадку виявляють таку активність на рослинах вівса. Характер змін, які проаналізовано вище та в попередній роботі [4], може зумов-

Рис. 3. Вміст хлорофілів та каротиноїдів в листках вівса сорту Незламний на стадії викидання волотей; 2 покоління після обробки препаратами Ізатізону, Ізатітонію, розчинниками, що є складниками Ізатізону (ДМСО та ПЕГ400), наносрібля SS1000 та їх комплексами. Розшифрування варіантів досліді – як у підписі до рис. 1

Рис. 4. Співвідношення вмісту хлорофілів *a* та *b* ($C_a:C_b$) та хлорофілів і каротиноїдів ($C_{a+b}:C_{car}$) у листках вівса Незламний на стадії викидання волотей; 2 покоління після обробок його насіння препаратами Ізатізону, Ізатітонію, розчинниками, що є складниками Ізатізону (ДМСО та ПЕГ 400), наносрібля SS1000 та їх комплексами. Розшифрування варіантів досліді – як у підписі до рис. 1

люватися комплексами сигнальних молекул, що є складниками досліджених препаратів, індукторами цілого спектра адаптаційних сигнальних шляхів та можливих взаємодій між ними.

Висновки

Зміни вмісту фотосинтетичних пігментів у листках вівса на початку викидання волотей (формування врожаю зерна) спостерігали як у першому, так і в другому поколіннях після обробки насіння препаратами Ізатізону та наносрібла SS1000.

У першому поколінні препарат наносрібла SS1000, застосований разом із розчинником ДМСО, виявив здатність спричинювати підвищення вмісту хлорофілу а (C_a) на 19,4% ($P < 0,01$) та вмісту каротиноїдів (C_{car}) на 11,3% ($P < 0,05$) в листках вівса на початку формування врожаю зерна.

Для Ізатізону та наносрібла SS1000 за використання його разом з ДМСО або з комплексом ДМСО+ПЕГ, який використовується в препараті Ізатізон, в 1-му поколінні виявлено здатність індукувати збільшення частки хлорофілу а ($C_a : C_b$) на 9,2; 6,6 та 9,4 % ($P < 0,01$; $P = 0,05$ та $P < 0,001$).

У 2-му поколінні виявлено негативний вплив розчинників, які входять до складу Ізатізону, на вміст фотосинтетичних пігментів у листках вівса. У варіантах, де були застосовані розчинники та їх композиція, притаманна препарату Ізатізон, спостерігали зниження вмісту хл а та в (на 10,6–15,9%; $P < 0,05$; $P < 0,01$; $P < 0,001$); в разі застосування ПЕГ 400 знижувався також вміст каротиноїдів (на 10,0%; $P < 0,05$).

Застосування препарату SS1000 разом з ПЕГ 400 усувало його негативний вплив на вміст хлорофілів а і в та каротиноїдів у 2 поколінні, в той час як за використання SS1000 разом з композицією розчинників ПЕГ 400 та ДМСО негативний вплив на вміст хлорофілів та каротиноїдів виявлявся такою ж мірою, як і для композиції розчинників, використаної окремо.

У 2-му поколінні спостерігали зміни співвідношень вмісту основних форм хлорофілу в листках вівса: збільшення частки хлорофілу а – за обробки насіння комплексом розчинників та у варіантах, де наносрібло SS1000 було застосоване разом із ПЕГ400 та з комплексом ДМСО+ПЕГ 400 (на 3,4–3,9%, $P < 0,01$); збільшення частки хлорофілу в – за дії Ізатізоном та ПЕГ 400 (на 10,1 та 3,5%; $P < 0,001$; $P < 0,02$).

ЛІТЕРАТУРА

1. Заїка Л.А., Болсунова О.І., Потопальський А.І. Противірусні, протипухлинні та імуномодулюючі властивості лікувального препарату ІЗАТІЗОН. – К.: Колоб'їг, 2010. – 212 с.
2. Кістерська Л.Д., Співак М.Я., Перевертайло В.М., Лазаренко Л.М. та ін. Нанодисперсні суспензії срібла та їх противірусні властивості // Наноструктурне матеріалознавство. – 2010, № 3. – С. 62–69.
3. Харіна А.В., Кот Т.Г., Поліщук В.П., Заєць І.Є., Черватюк Н.В., Потопальський А.І. Ізатізон як інгібітор фітовірусних інфекцій // Мікробіологія і біотехнологія. – 2009, № 8. – С. 58–63.
4. Кацан В.А., Юркевич Л.Н., Потопальський А.І. Ізатізон та наносрібло здатні індукувати зміни ростових процесів та продуктивності вівса сорту Незламний, які зберігаються в наступних поколіннях // Фактори експериментальної еволюції організмів: зб. наук. праць / Під ред. В.А. Кунаха [та ін.]. – К.: Логос, 2015. – 6 – С. 114–119.
5. Bartłomiejczyk T., Lankoff A., Kruszewski M., Szumiel I. Silver Nanoparticles – Allies or Adversaries? // *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*. – 2013. – 20, № 1. – P. 48–54.
6. Nair P.M., Chung I.M. Physiological and molecular level effects of silver nanoparticles exposure in rice (*Oryza sativa* L.) seedlings // *Chemosphere*. – 2014. – 112, № 10. – P. 105–113.
7. García-Sánchez S., Bernaldes I., Cristobal S. Early response to nanoparticles in the *Arabidopsis* transcriptome compromises plant defence and root-hair development through salicylic acid signaling [Electronic resource] // *BMC Genomics*. – 2015. – 16:341. – Mode of access: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4417227/>.
8. Wang J., Koo Y., Alexander A., Yang Y., Westerhof S., Zhang Q., Schnoor J.L., Colvin V.L., Braam J., Alvarez P.J. Phytostimulation of poplars and *Arabidopsis* exposed to silver nanoparticles and Ag⁺ at sublethal concentrations // *Environ Sci. Technol.* – 2013. – 47, № 10. – P. 5442–5449.
9. Кацан В.А., Потопальський А.І. Особливості дії екзогенних нуклеїнових кислот при отриманні нових форм тютюну. – К.: Колоб'їг, 2007. – 176 с.
10. Su L.C., Deng B., Liu S., Li L.M., Hu B., Zhong Y.T., Li L. Isolation and characterization of an osmotic stress and ABA induced histone deacetylase in *Arachis hypogaea* [Electronic resource] // *Front Plant Sci*. – 2015. – 6:512. – Mode of access: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006291X1630016X>.
11. Uzilday B., Turkan I., Ozgur R., Sekmen A.H. Strategies of ROS regulation and antioxidant defence during transition from C3 to C4 photosynthesis in the genus *Flaveria* under PEG-induced osmotic stress // *J. Plant Physiol.* – 2014. – 171, № 1. – P. 65–75.
12. Kakolyri M., Margaritou A., Tiligada E. Dimethyl sulphoxide modifies growth and senescence and induces the non-reversible petite phenotype in yeast [Electronic resource] // *FEMS Yeast Res.* 2016 – 16 (2). – Mode of access: <http://www.femsyr.oxfordjournals.org/content/16/2/fow008.long>.

KATSAN V.A.¹, YURKEVYCH L.N.^{1,2}, POTOPALSKY A.I.^{1,2}

¹ Institute of Molecular Biology and Genetics of Natl. Acad. Sci. of Ukraine, Ukraine, 03680, Kyiv, Akad. Zabolotnogo str., 150, e-mail: val.katsan@gmail.com

² Institute of health improvement and rebirth of the peoples of Ukraine, Ukraine, 03680, Kyiv, Akad. Zabolotnogo str., 150

INFLUENCE OF IZATISON AND NANOSILVER ON THE CONTENT OF THE PHOTOSYNTHETIC PIGMENTS IN THE OAT NEZLAMNY OVER TWO GENERATIONS AFTER TREATMENT

Aim. The aim of this study is the investigations of chlorophylls (*chl*) and carotenoids content in the oat leaves over 2 generations after treatment by the preparations Izatizone (**Iz**), Izatitony (**It**; Iz+etony) and the nanosilver SS1000 (**S**).

Methods. The oat seeds were treated by the preparations, DMSO (**D**) and PEG 400 (**P**), to be the constituents of Iz. The plants were grown on the land; *chl a* and *b* and carotenoids content was determined from leaf discs after the cold extraction in acetone followed by spectrophotometry. **Results.** It is found the increase of *chl a/b* ratio conditioned by Iz, S+D+P and S+D in the 1 generation. The negative influence of D; P and D+P on *chl a* and *b* content was revealed in the 2 generation; the increase of *chl a* portion depended on D+P, S+P, S+D+P; the increase of *chl b* portion – on Iz and P.

Conclusions. Izatison and its constituents DMSO and PEG 400 caused the changes of the *chl a/b* ratio, those had been observed over 2 generations after treatment.

Keywords: Izatison, nanosilver, chlorophylls, carotenoids, chlorophyll *a/b* ratio.